

A vendar, kakor ní vse zlato, kar se sveti, tako ní vse narodno, kar iz narodovih ust prihaja, tako ní vse posnemanja vredno, kar narod prepeva. In zdi se mi, da se je g. D. te resnice premalo spominjal. Kajti nikdar ne smemo zabiti, da narod zлага pesmi za to, da jih poje, in ravno zategadelj časih rad zanemarja tudi pevske mero, ker v petji lahko po več zlogov na en takt jemlje. To so vse stvari, ki jih umeteljni pesnik ali ne sme posnemati, ali pri katerih mora silno izbirčen biti, če noče predaleč zaiti. Nikakor torej ne gre odobravati, če g. D. n. pr. poje II. 16:

Prišel je, prišel božični dan,
Danes bo prišel Jezus k nam.
Kaj nam bo prinesel?
Tri lepe rože.

Ali I. 51:

Rože tri, to so besede tri svete
Dobro vse v njih je imenu spočeto i. t. d.

Ako že narod posnemamo, izbirajmo si stvari iz njegovega pesništva, ki so res lepe, a ogibajmo se pregreškov, katere je narod vedé in nevedé delal v svoji poeziji. L.

(Dalje prih.)

LITERARNI POGOVORI.

J. JURČIČ.

Roman! Kako so se nekedaj v strahu križale pred tem imenom pobožne stare ženice ljubljanske! Gorjé učenčku in tudi učencu, katerega je bila skerbna kmečka mati izročila in priporočila nepopačenega, nedolžnega z dušo in telesom taki ostropazni, neizprosni Radamantinji, ako je njeno vedno čujóče oko zasledilo pri njem kak „viteški roman“ iz neutrudnega Spiess-ovega ali Cramer-jevega peresa! Izgubljen, pogubljen je bil, ako se ni nemudoma pri izpovedi očistil smertnega greha. „Romane bere!“ to je bila najhujša obsodba, ki je mogla zadeti ubozega dečka, poslanega v mesto, da bi se učil „za gospoda“. Roman, to je bilo ime, ki obseza vse, kar je mladini pohujšljivega, zapeljivega, strupenega. Ali ne samo pobožne stare ženice, ki so dajale učencem tesno stanovanje in skope hrane za primérno plačo, bale so se romana kakor živega ognja ali pa „antikrista;“ tudi pobožni možje v čestitih dolgih suknhah po šolah in izpovednicah so svarili mladino sè sveto gorečnostjo pred njim, in gorjé mu, kedor jih ni poslušal!

Tako je bilo nekedaj, kako je sedaj, ne vem; vendar sodil bi, da sedaj že samo imé roman ní več tako strašilo, odkar je celo blagoslovljena, dà kardinalova roka pisala knjigo s tem nekedaj tako pre-

klicanim imenom. Kardinal-Wisemanova „Fabiola“ je pokazala pobožnemu svetu, da roman sam ob sebi ni še hudičeva iznajdba, da je roman samo posoda, v katero se lahko spravlja strup ali med, ali pa tudi oboje skupaj.

Ne samo med in strup! Roman je vseobsežna oblika poezije, kakor ni druga nobena: vse življenje ima prostor v njej. Od nekdaj se razdeljuje poezija, kakor je znano, v tri posamezne oblike, v epično, lirično in dramatično, in ta razdelitev bode pač ostala, ker ima svojo podlogo v naravi poezije. Vedno nam bode pesnik ali pripovedoval, kar se je godilo, ali razodeval nam, kar je v sercu čutil, ali pa pred oči nam stavlil dejanje tako rekoč v telesnih podobah, da se bode pred nami godilo. Te tri oblike, dasi bistveno vedno iste, izpreminjajo svoje lice po razmeri človeškega razvoja.

Ta izprememba se kaže zlasti v tem, da poezija zapušča nadzemske višine, ter se bliža bolj in bolj zemlji, resnici, življenju. Zanimivo bi bilo zasledovati in razjasnjevati ta zakon v vseh treh oblikah poezije in zraven kazati, da poezija pri tej izpremembi ni ne samo nič izgubila, temuč še pridobila, ker je, rekel bi, postala bolj človeška. Prej je učinjala bolj na domišljijo, potem bolj na serce, in serce je in bode vedno pravi vir poeziji.

Največa izprememba se je godila v epiki, katera se je tudi, kakor nam kaže zgodovina, prva rodila in razvila in zatorej tudi po naravnem zakonu prva izpremenila. Njena izprememba je bila tako korenita, da je celo slekla svojo prvotno metrično obleko; iz junaške pesmi se je razvil — roman.

Epos je imel svoj čas, ta čas je minil. Ali se poverne še kedaj, kedó bi se upal prerokovati! To pa se smé reči: ako se bode epos še kedaj rodil, tak ne bode, kakoršni ste Ilijada in Odiseja, ki ste in bodete vedno vzor epične poezije. Mladostna doba je minila človeštvu, minila je ona otročja najivnost, ono veselje nad dejanjem in gibanjem, nad junaškimi boji, čudovitimi prikaznimi in „aventurami,“ ki so pravi element junaški pesmi. Velika vojska, morebiti največa, kar jih je videl svet, ki se je veršila pred našimi, težko da bi kedaj našla svojega Homera.

Epos je minil, njegov naslednik je roman, dasi je tako razločen od njega. Roman ima prihodnjost, predmet mu je življenje, vse človeško življenje po svoji širini, višini in globočini: in kakor je življenje mnogoverstno, tako mnogoverstna je podoba njegova — roman! Slovenci smo stopili prepozno v literarno življenje, epos nam je zamujen, zato pa imamo njegovega namestnika, roman; ustvaril nam ga je Jos. Jurčič.

S.

(Dalje prih.)

---

katera pesmica vsaj nekoliko posreči. A da tudi v domorodni liriki ne zadene vselej pravega glasú, vidi se jasno iz naslednjih verzov, v katerih se nam kaže politični fanatik, a ne pesnik:

„Slovenci mladi!“ ha! vi ste Slovani!
Če slavček tič je, kateri prav': Ku ku!
Germanskega ste duha vsi navdani,
Preganjate vi mene brez mirú.
Darwin in vsa njegova pritiklina
Vam več je že, ko naša domovina.

Samo le jezik náme vas še veže,
Pisava, misel nemška je že vsa;
Le z nemško knjigo vam se prav postreže,
Zarés slovanska vam je zoperna.
Učenost nemška vam je spoštovana,
Čeravno iz vseh kotov — pripetljana.

Od svita nemškega vsi oslepljeni,
Zaničevanjem gledate na mé,
V ljubezni do Germanije zgubljeni
Se roda svojega sramujete,
In nečete Slovani bit' drugači,
Če duh germanski mene ne potlači! itd.

Tako in enako toži „slovenski duh“ o nas „mladih“ Slovencih. Koliko je resnice na tem, ne vem; vsak sam izprašaj svojo vest. Vendar mislimo, da pesnik tukaj vidi prazen strah, ki je v sredi votel, okrog ga nič ní.

Tukaj naštete napake so gotovo tolike, da bi jih ne mogli odpustiti nobenemu slovenskemu pesniku, vendar niso tako ogromne, da bi se jih človek ne mogel ogibati.

Gotovo bi jih tudi g. Dobravčin premógel, ko bi se resno poprijel tega dela. In ker ima g. D., kakor sem že zgoraj omenil, prav mnogo lepega, prirojenega pevskega daru, bi si po tem lahko v kratkem času pridobil mej slovenskim svetom mnogo čestilcev: a če bode tudi odslej zanemarjal pravilni jezik, zanemarjal pesniško tehniko, zanemarjal soglasje in harmonijo mej posameznimi deli svojih pesmi, potem jako dvomim, da bi se njegove pesmi kedaj slovenskemu občinstvu priljubile. V sedanji obliki se mu gotovo ne bodo. L.

LITERARNI POGOVORI.

J. JURČIČ.

(Dalje.)

Mnogokrat se zgodi, da pisatelj, umetnik dolgo časa tako rekoč tiplje in poskuša, predno najde pravo polje, kjer more krepko in

vspešno razvijati svoje naravne darí in močí. Srečen, kedór o pravem času spozna svoj talent in krene takoj, brez dolgotrajnih, neplodnih poskušenj na pravi pot. Koliko si prihrani drazega časa, koliko močí: izogne se mnogi bridki izkušnji!

Tako srečo je imel naš Jurčič. Zgodaj je spoznal svoje darí, svoj poklic, v oni srečni dobi, ko se našemu duhu prvič začnó gibati stvarilne močí; in njemu so se krepko gibale! Njega ní slepila in s pravega pota izvabila, kakor toliko drugih, bliščeča pesniška slava. Drazega časa ní trafil sè zaljubljenimi pesmicami in „domorodnimi glasi“. Poprijel se je takoj poštene proze, in sicer pripovedne proze, katere nam je bilo najbolj potreba. Pripovedni dar je poseben, prirojen dar, kakor so drugi umetniški darovi; komur ní podeljen, ne bode si ga nikedar priučil in pridobil, naj prebere vse povestnike in romanopisce.

Druga sreča Jurčičeva pa je bila tá, da je tudi slovensko občinstvo takoj spoznalo in priznalo njegov talent. Za kar se je že toliko lepo nadarjenih pisateljev zastonj trudilo, časi vse svoje življenje, to je dosegel Jurčič že svojim prvim spisom: obče priznanje, splošno pohvalo. Vse je videlo in dejalo: Tu je talent!

Živo mi je še v spominu, kako mi je bilo, ko sem bral prvo njegovo povest, menim da v „Glasniku, še naslova ji več ne vem; to je bilo nekaj posebnega; začel sem popraševati svoje znance: „Kedó pa je ta Jurčič?“ Veselilo me je, kar se mi je pripovedovalo o njem; mislil sem si: „Takah móž nam je treba, Bog nam ga ohrani na pravem potu“. Ohranil nam ga je in priznanje občinstva mu je ostalo zvesto, kakor redko komu pri nas. Koliko nasprotnikov, strastnih, zagrizenih nasprotnikov in sovražnikov je imel naš Preširen, in še dandanes ní brez njih, dasi jih je sram in se ne upajo očitno na dan! Vsakega pisatelja pri nas, kakor menda tudi drugód, tá čisla in hvali, tá ga graja, ali celo sovraži in zaničuje, drugi se ne zmenijo zanj: o Jurčičevih povestih in romanih vsaj jaz nikoli nisem ne bral, ne čul grajajoče besede; večkrat pa sem videl, da se zanimajo zanj, da ga priznavajo in hvalijo tudi taki, kateri sicer zaničljivo prezirajo vse drugo slovstvo slovensko. Smel bi torej reči, da izmed vseh slovenskih pisateljev, kolikor jih živi, nima nobeden toliko čestiteljev kakor Jurčič, pri gospodi in med kmeti. Vsako novo delo njegovo je pravo veselje slovenskemu občinstvu in množi pisatelju število prijateljev in slavo. Koliko je pač pri nas umetniških dél, da bi bila tako razširjena, tako povsod znana in brana, po vsej slovenski domovini, kakor je Jurčičev „Deseti brat“ ali pa „Sosedov sin?“ In njegov „Cvet in sad“, kolikokrat sem že slišal obžalovati, da ní doveršen, želeti, da bi ga pisatelj že skoraj nadaljeval in končal!

Slovensko občinstvo pa tudi dobro vé, zakaj svojega Jurčiča tako čisla in ljubi.

S.

(Dalje prih.)

Vendar iz tega nikakor ne sledi, da bi mi imeli odrekati se od samih sebe, ker tako samopožertvovanje nikakor ni koristno, ne potrebno in se pri narodih ravno tako malo ceni, ko pri poedincih.

Enajsta Vaša „elegija“ ne odkriva vse resnice v razmeri med Hrvati in Serbi. Žalibože loči vera prebivalce iste domovine gotovo, ali merodajnije se mi tu zdi čisto materialne zadeve, strah gospostva. Slovanski katoliki in pravoslavni so si po številu na avstrijskem jugu skoro enaki, od todi izvira strah, da bi se vera ne zlorabila v čisto posvetnih stvaréh.

Resnica je, da se Hrvati v veliki iztočni drami derže zelo „politično“. Da doma političnega separatizma ne terpe, to jim vleva prosta „raison d'être“. Ali še bolj se je tu treba ogibati vsake tesnopersnosti, ali celo brezserčnosti. Ne smelo bi se pozabiti, ne za trenotje, da političen uspeh se najbolje zagotovi, če ga spremlja moralen.

Dovolite, ljubi g. Stritar, da Vam tu prav iz serca čestitam posebno za „Rajo“ in za „Dunajske elegije“. V formalno doveršeni obliki, kakoršne v jugoslovanski poeziji ne poznam, nam podajete biser-venec najblaže poezije, podobe take tragične sile, ki mora globoko geniti vsakega, komur se ni še izneverilo človeško čutje. Ravno v navidezni prostoti „Raje“ izraža se visoka umetnost in doveršena poetična resničnost.

Poznate me, da sem tudi jaz postal izbirčen in skop s hvalo, vendar Vam ponavljam svojo hvaležnost: Slovenci nismo skrivali sočutja do nesrečnih svojih bratov, najglobokeje in dostojneje ste ga izrekli Vi.

Mogoče in celo verjetno pa je, da naše občinstvo te krasote ni še ocenilo dovolj. Verjetno se mi zdi za to, ker odkar je z gerško svobodo umolknila tudi živa gerška poezija, je pri Rimljanih in potem v vsem srednjem veku pesništvo, posebno lirično, le redko znalo zadeti pravi glas, naravni glas, poetično ubrane duše — in sicer sim do novejih časov. Komu ni znan velik boj med francozkim lažiklasicizmom in novim napravljjenjem, ki je mesto suhoparnega, umetnega pesnikovanja želelo uvesti v poezijo to, kar ima edino izražati — življenje? Ali kedo bi mogel trditi, da je po premagi francoškega učenja vsa ona velika množica proizvodov, ki hodijo od tu pod imenom poezije in lepoznanstva sploh, res izraz življenja?

(Dalje prih.)

LITERARNI POGOVORI.

J. JURČIČ.

(Dalje.)

Perva pisateljska lastnost Jurčičeva je izviračnost, lastnost, ki se prav za prav sama ob sebi umeje pri vsakem pisatelji, kateri hoče biti v resnici vreden tega imena, ki ima pa še posebno važnost in vrednost v tako mladem slovstvu, kakor je naše. Jurčič se je učil,

kakor se je učiti vsakemu poštenemu pisatelju, predno je začel sam obdelovati slovstveno polje: bral je, kar imajo boljših pripovednih pisateljev drugi narodi, bral je zlasti o svojem času z mladostnim navdušenjem in z gorko dovtetnostjo nedosežnega Scott-a in bral ga je s pridom, to kaže vsa njegova pisava. Učil se je po njem, ali posnémal ga ní. Ohranil si je svojo lastno, krepko individualnost. To je pokazal že s tem, da je stopil takoj v svojih povestih in romanih na domača tla. To je drugo, kar mu je po pravici pridobilo tako splošno priznanje. On ní iskal ne vem kóda, po deveti deželi svojih podób, ne po „salonih“, koder jih tako radi iščejo naši mladi pisatelji, po salonih, ki so jim tako tuji, kakor — deveta dežela!

Okolo očetove hiše, po domačem kraji, po slovenski domovini je zgodaj že z bistrim očesom, zdravim umom in gorkim srcem opazoval življenje, in kar je videl, to nam je pred oči stavil v svojih povestih, v živem dejanji in gibanji; todà ne čisto tako, kakor je posamezne prikazni videlo njegovo oko. Delal je, kakor dela dober slikar, ki ne prepisuje narave: tu vzame bister potok, tam z mahom obrasteno skalo, tam lepo drevo in vse to, kar je videl tù in tam, združi v lepo, harmonično celoto, ter nam tako podá resnično in vendar idealno podobo. Tako nam je Jurčič ustvaril zanimljive slovenske „tipe“. Tako je stopil v življenje tipični kerčmar „Peharček“, „Smrekarjev Anton“, prototip imovitega ponosnega in „Brašnar“, izgled lahkomiselnega, zapravljivega slovenskega kmeta; kedó jih ne pozna, kedó jih ní videl tù in tam? Takó se je rodil „Martinek Spak“, deseti brat in „Kerjavelj“, klasični smolar!

Jurčičeve osebe so vse žive — in to je tretja posebnost njegova — ne kake prazne „abstrakcije“, kakoršne takó pogosto nahajamo pri naših pisateljih; meso imajo, kri in — kosti, terde kosti! Po človeško se gibljejo in védejo, ne kakor kake marionete, in po človeško govoré. Vsaka vé, kaj hoče in vsaka ima svoj posebni, lastni obraz. Jurčič zna karakterizovati, važna in vendar takó redka zmožnost! Nekoliko krepkih potéz — in bralec imá jasno pred očmi obraz, značaj, kraj, situacijo! Kratko, krepko, jedernato, — to je ena izmed karakterističnih posebnosti našega pisatelja: z obširnimi razgovori in razpravami nikedar ne dolgočasi svojega bralca, raji vso stvar preseka mahoma s krepko roko! Jurčič zna o pavem času postaviti konečno piko. Predno se je bralec nagledal ali celo naveličal prizora, spusti pisatelj zagrinjalo, ter mu pokaže novo podobo. To je ekonomija, in to ekonomijo umé Jurčič, kakor malo kedó.

(Konec prih.)

V njem je marveč velik del bodočega napredka človeštva do resničnega ljudoljubja, v njem se bodo tudi glavne kristijanske resnice z nova oživile.

To poznanje nas bode usposabljalno za brambo lastnih interesov materialnih in duhovnih — zdravi egoizem je prvi zakon samohranjenja — ono učilo prave ekonomije narodnih sil, odvrtačujoč nas od sedanjega mnogega neplodnega početja. V mnogočem — če tudi ne v vsem — so nam v Avstriji Čehi tù lahko v primer.

Rastoče - produktivnega dela nam je torej najbolj potreba. To gotovo čutimo bolj ali menj vsi. Žalibože nas tudi nesrečno politično stanje odvrtača od uspešnejšega dela. Ali pomisliti je treba, da nam največi politični uspehi ne morejo koristiti veliko in na dolgo, ako obrezani in neobrezani židje, ki so tù v Hervaški takó mogočni, trojednico sè Slovenijo vred vtaknejo v žep.

Pazimo torej, da se ne bo kedaj dejalo: deliberantes periere, učenje jih je ubilo!

LITERARNI POGOVORI.

J. JURČIČ.

(Konec.)

Jurčič pozna človeško življenje, človeško serce. Njegóvi značaji so vedno resnični; najbolj pa se mu, po moji sodbi, posrečijo takó zanimljivi, temnogledi moški značaji, katerim takó rekoč pod terdo, razkavo skorjo bije rahlo, globokočutno serce, ki so se, ranjeni, užaljeni svetu in njegovim krivicam umeknili in zagreblili v svojo notranjost, kakor se skrije rahločutni polž pred ostro sapo v svojo hišo. Tak je „Deseti brat“, „Doktor Zober“, in tak je „profesor“ v nedoveršenem romanu „Cvet in sad“, če se ne motim. Tej prikazni se ne bode čudil, kedor osebno pozna Jurčiča!

Kakove so pa Jurčičeve ženske? Brez ženske ní življenja, ne — romana. Človek naj sodi o „lepem spolu“ kakór hoče, to pa je gotovo, da je potreben, da brez njega ne moremo biti. „Med ženskami je zlodej“, pravi naš pesnik. Sè ženstvom imajo naši pisatelji malo sreče; v svojih spisih, pravim, kakó v življenji, to vsak sam záse najboljše vé, tudi treba ní, da bi nam pravil. Njih ženske, zlasti v gosposkem krilu, s klobukom na glavi, so strašno puste, dasi neznanško lepe, pravi idejali ženske lepote, kakor jih vidijo naše góspè in gospice v „Bazarji“. Vse imajo enak obraz, enake oči in lasé in vse enako govoré, „todà ne vprašajte me kakó!“ Vsi naši pisatelji, dejal sem, imajo malo sreče sè ženstvom; ne, preveč sem rekel; Janko Kersnik, ki je s prvim svojim romanom „Na Žerinjah“ s takó lepim uspehom stopil v kolo romanopiscev, da se smemo nadejati najlepših

él iz njegova peresa — Janko Kersnik se zna kaj ljubeznjivo in racijozno sukati z ženskim spolom, tudi po parketu! Todà vernimo k Jurčiču!

Jurčič je moder mož; kedór se dersati ne zná, naj ne hodi na léd, in Jurčič ne hodi na léd. Njegóve ženske, kolikor jih potreje v svojih romanih, sè svojim vedenjem in govorjenjem bralca kakor ne motijo; in to je že mnogo v našem siromaštvu! Lepe za silo, pametne so in zdrave tudi, kar je mnogo vredno, takó sme človek z njimi zadovoljen biti.

Torej v Jurčičevih spisih se ti zdi vse samo čisto zlato, zgolj nje brez plev? — Nikakor ne! Pod mesecem, pravijo, ní nič veršenega, takó ima po moji sodbi tudi Jurčič svojo napako. In je —? Genijalni možje, zlasti v svoji „viharni dobi“, radi, preli prezirajo obliko. Nas, ki jim priporočamo lepo, čisto obliko, reje sitneže, pedante, formaliste; zaničljivo nas gledajo in milujejo; i so Fausti, mi smo Wagnerji. Vse res, ali vse to jim vendar é ne pomaga! Lepa, doveršena oblika sama zase ní nič, gotovo; ravno tako gotovo je pa tudi, da brez lepe, doveršene oblike ní ga ne bode na vse večne čase zares lepega, doveršenega umora, bodi si v poeziji, bodi si v kateri koli umetnosti. In té do dnje stópinje doveršene vnanje oblike pogrešam v Jurčičevih spisih z, in poleg mene morebiti še kak drug sitnež. V vseh Jurčičevih isih, zlasti v novejših, posebno pa v takó zanimljivem, takó glooko mišljenem romanu „Doktor Zober“, ki bi bil sicer takó lahko njegov „chef d'oeuvre“, pogrešam, kakor pravijo, „zadnje pile“. Jurčič se mi zdi premalo izbirčen v besedi, mnogokrat zapiše besedo, katera mu pride ravno v pero, dasi bi bilo mogoče najti boljšo, timérnejšo: premalo se mi ogiblje nepotrebnega tujčevanja, ki žali shloslušno uhó; njegova beseda se mi vidi časi brez potrebe, preobata, zarobljena, če tudi izhaja iz širokih kmečkih ust; svojim junakom daje rad čudna, malo srečna imena; zdi se mi, kakor da bi si posamezni deli njegovih romanov ne bili pisani z enako skerbnošjo, enakim veseljem. Njegovi pisavi bi želel menj terdosti, več lepolasja; želel bi ji one mehke, blagodejne harmonije, onega polnega ritma“ v stavkih in perijodah, kateri takó dobro dé ušesu, ki ga ugledilo branje starih klasikov, zlasti Cicerona, Demostena, Platon in Isokrata.

Todà dovolj; toliko samo zato, da se mi ne poreče: Kar si isal o Jurčiču, to ní kritika, to je „panegyricus“. Še tega bi mu e bil očital, ako bi ne bil prepričan, kakor sem, da vse to Jurčič um dobro vé, in da bi se grajanih napak lahko ogibal, ako bi le otel in morebiti bode tudi hotel; potem mu z veseljem zakličem di jaz: „Omne tulit punctum!“

S.